

Міністерство освіти і науки України

Національний університет харчових технологій

**80 МІЖНАРОДНА НАУКОВА
КОНФЕРЕНЦІЯ
МОЛОДИХ УЧЕНИХ,
АСПІРАНТІВ І СТУДЕНТІВ**

*“Наукові здобутки молоді –
вирішенню проблем харчування людства
у XXI столітті”*

Частина 4

10–11 квітня 2014 р.

Київ НУХТ 2014

44. Теорія міжнародних відносин як політологічна дисципліна

Всеволод Чеканов

Національний університет харчових технологій

В системі політичних наук теорія міжнародних відносин досить давно посідає поважне місце, проте не можна сказати, що вона претендувала на нього з самого початку свого існування - з 40-х рр. ХХ ст. Її зародження було обумовлене не стільки потребою в концептуальному освоєнні масиву специфічних відомостей про механізми здійснення зовнішньої політики, скільки нагальними питаннями орієнтації в ньому – плануванням військових операцій, прогнозуванням подальших кроків умовного противника у «холодній війні» і передбаченням війн як таких. Для виконання зазначених функцій було явно недостатньо загального для всіх гуманітарних дисциплін дослідного інструментарію, і це вплинуло на її специфічний характер.

Теорія міжнародних відносин утворилася як така лише після вироблення методології практичного розгляду міжнародних відносин. Вона формувалася як наукова відповідь на потреби військовиків щодо передбачення подальших військово-політичних кроків противника - спершу у Другій світовій, потім у «холодній війні». Тому одразу ж у теорії міжнародних відносин широко проявилася тенденція до алгоритмізації, математизації дисципліни. Брак кількісних показників для планування стратегічних операцій ставив їх своєчасну розробку під загрозу, тому з'явилася потреба в механізмі імітації реальних кризових ситуацій, що дозволяв би розробити алгоритми поведінки в них без володіння повною інформацією про потенціал та наміри противника.

Отже, нагальні потреби, що стояли біля витоків теорії міжнародних відносин, визначили в її структурі таке місце прогностичної функції, яке вирізняє її з-поміж інших політологічних дисциплін. У міжнародній науці жоден алгоритм розробки зовнішньополітичних прогнозів досі не отримав нормативного статусу, бо немає гарантованого «рецепту» точності прогнозу. Відтак, переважна роль у складі дисципліни тієї функції, що не може виконуватися з належною точністю і далеким «прицілом», сприяє певному розмиванню нормативних меж дисципліни. Наприклад,

у Росії проблематика міжнародних відносин у вищих навчальних закладах поділяється між 3 курсами: «Основи теорії міжнародних відносин», «Теорія міжнародних відносин» та «Історія і методологія досліджень міжнародних відносин та світової політики». Це пов'язано з тим, що прогностична неточність в рамках даної дисципліни не дозволяє викладати навіть основні її засади як обов'язкові нормативи. Неточність в принципі не може мати зобов'язуючого характеру.

Історія розробки та застосування в теорії міжнародних відносин прогностичних методів показує, що, попри численні спроби розробити алгоритм використання їх, його не створено і досі. Це веде до невиконання даною дисципліною в повному обсязі функцій, покладених на неї, і до того, що остаточне структурування теорії міжнародних відносин як наукової дисципліни поки що не відбулося. Про це свідчить і назва дисципліни, яка відсилає не до точного емпіричного знання, а до застарілих мислених конструкцій, від яких наука почала відмовлятися починаючи з XX ст., коли гуманітарні дисципліни вперше починають застосовувати статистичні дані.

Таким чином, теорія міжнародних відносин пройшла складний і багато в чому відмінний від інших гуманітарних дисциплін шлях розвитку. Суттєвою рисою еволюції теорії міжнародних відносин була тривала відокремленість математизованих прогностичних методів від більш теоретичних, наближених до традиційних гуманітарних дисциплін описів та пояснень механізмів здійснення міжнародних відносин. Цей шлях супроводжувався намаганням поєднати в рамках інтегрованої дисципліни прогностичну та теоретичну функції, виконання яких вимагало залучення якісно різних методологічних підходів, створити загальні підвалини для узгодженого виконання їх обох. Однак процес внутрішньої інтеграції міжнародної науки досі не сприймається як завершений навіть визнаними її фахівцями. Тож не складно спрогнозувати, що на цьому шляху на нас чатують нові і в повному сенсі слова непередбачувані прориви та несподіванки.

Література

1. Райт Куинси. Некоторые размышления о войне и мире // Теория международных отношений на рубеже столетий / Под ред. П.А. Цыганкова. – М.: Гардарики, 2002. – С. 384-398.
2. Современные буржуазные теории международных отношений. Критический анализ / Под ред. В.И. Гантмана. – М.: Наука, 1976. – 486 с.
3. Цыганков А.П., Цыганков П.А. Социология международных отношений. – М.: Аспект-пресс, 2006. – 237 с.
4. Цыганков П.А. Теория международных отношений. – М.: Гардарики, 2005. – 590 с.